उच्च माध्यमिक तह अनिवार्य नेपाली विषयका पुराना र नयाँ पाठ्यक्रम

अनुसार निर्माण गरिएका प्रश्नपत्रहरूको तुलनात्मक र विश्लेषणात्मक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको पाठ्यांश (ने.पा.शि. ५९८)
को आवश्यकता पूरा गर्ने प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोध-प्रत्र

शोधार्थी

जमुना थापा

त्रि.वि. दर्ता नं. ९-२-२३३-५४-२००५

दोस्रो वर्षको परीक्षा रोल नं. २८१५७१/०६७

नेपाली भाषा शिक्षा केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०६८

उच्च माध्यमिक तह अनिवार्य नेपाली विषयका पुराना र नयाँ पाठ्यक्रम अनुसार निर्माण गरिएका प्रश्नपत्रहरूको तुलनात्मक र विश्लेषणात्मक अध्ययन शोधार्थी जमुना थापा २०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

शोधनिर्देशकको सिफारिस पत्र

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष नेपाली भाषा शिक्षा विषयको नेपा. शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत **उच्च माध्यमिक तह अनिवार्य नेपाली विषयका पुराना र नयाँ पाठ्यक्रमअनुसार निर्माण गरिएका प्रश्नपत्रहरूको तुलनात्मक विश्लेषणात्मक अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी जमुना थापाले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । यस शोध कार्यसँग म सन्तुष्ट रहेको छु । अत्यन्त मिहिनेतपूर्वक तयार पारिएको प्रस्तुत शोधपत्र सम्बन्धित प्रयोजनका लागि उपयुक्त भएकाले यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

शोध निर्देशक

....

सह प्रा.डा. यादवप्रकाश लामिछाने

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि.वि. कीर्तिपुर

मिति २०६९/०१/०७

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) दोस्रो वर्षको पाठ्यांश नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनार्थ जमुना थापाले **उच्च माध्यामिक तह अनिवार्य नेपाली विषयका पुराना र नयाँ पाठ्यक्रमअनुसार निर्माण गरिएका प्रश्नपत्रहरूको तुलनात्मक र विश्लेषणात्मक अध्ययन** शीर्षकमा तयार पार्नु भएको प्रस्तुत शोध पत्र नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उपयुक्त भएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

	नाम	हस्ताक्षर
(१)	**उप प्रा. केशव भुसाल (नि. विभागीय प्रमुख)**	....
(२)	**प्रा.डा.पारसमणि भण्डारी (शोध विशेषज्ञ)**	....
(३)	**सह प्रा.डा. यादवप्रकाश लामिछाने (शोध निर्देशक)**	....

मिति:२०६९/०१/०७

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष (नेपा.शि. ५९८) पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत शोधपत्र तयार गरिएको छ । उच्च माध्यमिक तहका अनिवार्य नेपाली विषयका पूराना र नयाँ पाठ्यक्रम अनुसार निर्माण गरिएका प्रश्नपत्रहरूको तुलनात्मक र विश्लेषणात्मक अध्ययन शीर्षकमा प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा विभिन्न विद्वान सहपाठी मित्रहरू तथा अग्रज महानुभावहरूको प्रत्यक्ष्य र अप्रत्यक्ष्य रूपमा सल्लाह, सुझाव तथा प्रेरणा प्राप्त गरिएकाले सम्बद्ध सबै प्रति कृतज्ञ नै छु । शोध जस्तो चुनौतिपूर्ण कार्यलाई सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्न रचनात्मक सहयोग, सल्लाह र निर्देशन गरी विद्वत समय खर्चिने शोध निर्देशक तथा श्रद्वेय गुरु सह प्रा.डा. यादवप्रकाश लामिछानेज्यू लाई हार्दिक कृतज्ञता अर्पण गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्रलाई कार्यन्वयन गर्न उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्दै उपयुक्त प्रशासन र विभागीय स्वीकृति प्रदान गर्ने भु. पु. विभागीय प्रमुख प्रा.डा. रामचन्द्र लम्सालज्यू प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । शोधप्रस्ताव देखि अन्त्य सम्म सहयोग पुऱ्याउनु हुने श्रदेय गुरु प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी प्रति आभार व्यक्त गर्दछु । साथै श्रदेय गुरुहरू प्रा.डा. हेमाङ्गराज अधिकारी, सह प्रा.डा. राजेन्द्र प्र. पौडेल, प्रा.डा.सुष्मा आचार्य, उप. प्रा. प्रसाद माधव पौडेल, उप. प्रा. केशव भुसाल, उप. प्रा. दिनेश घिमिरे, श्री राजेन्द्र खनाल, श्री गणेश बोहोरा लगायत नेपाली भाषा शिक्षा विभागका सम्पूर्ण श्रदेय गुरुहरू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यस शोधग्रन्थ तयारीका लागि प्रयुक्त भएका सम्पूर्ण सन्दर्भग्रन्थका लेखक तथा प्रकाशक प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

कोक्रोदेखि उच्च शिक्षासम्मको बाटोलाई हौसलापूर्वक निर्माण गरी विश्वविद्यालयसम्म पुऱ्याउने पुजनीय बुवा सूर्यबहादुर थापा तथा आमा कुलकुमारी थापा प्रति सँधैभरि ऋणी नै छु । अध्ययनको वातावरण सिर्जना गर्ने आदरणीय सासु ससुरा रत्नदेवी कार्की र मानबहादुर कार्की प्रति नतमस्तक छु । लगनशीलता र निरन्तरताको बाटोमा हिंड्न सिकाउने आदरणीय दाजु डोरविक्रम, प्रति आभारी छु ।

अन्त्यमा शोधपत्रलाई समयमा नै टङ्कन गरिदिएर सहयोग पुऱ्याइदिने मित्र बेनिबहादुर कार्की, कृष्ण प्रसाद भट्टराई, तारा दिदीलाई पनि विशेष धन्यवाद दिन चाहान्छु यसका साथै साथीहरू सानुमाया, विष्णु, लगायत सम्पूर्ण मित्रहरूलाई पनि सम्झन चाहन्छु ।

शोधकर्ता
जमुना थापा
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
त्रि.वि. कीर्तिपुर

मितिः ....

शोधसार

शोध शीर्षक : उच्च माध्यमिक तह अनिवार्य नेपाली विषयका पूराना र नयाँ पाठ्यक्रम अनुसार गरिएका प्रश्नपत्रहरूको तुलनात्मक र विश्लेषणात्मक अध्ययन

शोधार्थी : जमुना थापा

शोध निर्देशक : डा. यादवप्रकाश लामिछाने

विभाग/क्याम्पस : नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, विश्व विद्यालय क्याम्पस, त्रि.वि., कीर्तिपुर

शैक्षिक वर्ष : २०६६-०६८

अध्याय : पाँच

पृष्ठ संख्या : ६२

सीमा : उच्च माध्यमिक तह अनिवार्य नेपाली २०६७ र २०६८ का प्रश्नपत्रहरूको मात्र अध्ययन

शोध प्रक्रिया/विधि : पुस्तकालीय विधि/व्याख्या र विश्लेषणात्मक वृत्ति

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत एम.एड. दोस्रो वर्षको नेपा. शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि तयार पारिएको हो ।

प्रस्तुत शोधपत्र उच्च मा.वि. तह अनिवार्य नेपाली विषयका २०६७ र २०६८ का प्रश्नहरूको सैद्धान्तिक आारमा अध्ययन गर्ने प्रतिनिधि प्रश्नपत्रहरूको तुलनात्मक अध्ययन गर्ने, अध्ययनका आधारमा सबल र दूर्बल पक्षहरू पहिचान गरी सुधारका लागि आवश्यक सुझावहरू दिने जस्ता उद्देश्यमा केन्द्रित रहेको छ ।

मूलत पुस्तकलीय विधिद्वारा तयार पारिएको प्रस्तुत शोधपत्रमा प्राथमिक स्रोतका रूपमा २०६७ र २०६८ का कक्षा ११ १२ का प्रश्नहरू सामग्रीका रूपमा सङ्कलन गरिएको छ । भाषा पाठ्यपुस्तकविद्, विषय विशेषज्ञ, वुद्धिजीवि, शिक्षक वर्ग आदिको सम्बन्धित विषयका पुस्तक, पत्रपत्रिका आदिलाई द्वितीय सामग्रीका रूपमा उपयोग गरिएको छ । सङ्कलित सामग्री अध्ययनका लागि वर्णनात्मक र विश्लेषनात्मक पद्धति अङ्गालिएको छ ।

पाँच अध्यायमा विभाजित प्रस्तुत शोधपत्रको पहिलो अध्यायमा अध्ययनको परिचय दिएको छ । शोधपत्रको दोश्रो अध्यायमा अध्ययनको सैद्धान्तिक पक्षहरूको चर्चा परिचर्चा गरिएको छ । त्यस्तै शोधपत्रको तेस्रो अध्यायका प्रश्न विश्लेषणका बाह्‌य आधारमा दृष्टिले प्रतिनिधि प्रश्नपत्रहरूको अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ । बाह्य आधारमा निर्देशन र अङ्क विभाजन र समग्र निर्धारण प्रस्तुति अनुक्रम, स्वरूप र भाषालाई मुख्य आधार मानी अन्य आधारहरूसमेत समेटिएका छन् । प्रश्न विश्लेषणको आन्तरिक आधारहरू पाठ्यक्रम अनुरूपता भाषिक पक्षहरूको संयोजन र सन्तुलन प्रश्नमा हुनुपर्ने गुणहरू, भाषा र प्रश्नका अन्य पक्षहरूलाई, मुख्य आधार र अन्य आवश्यक आधारहरूलाई उपआधार मानी प्रश्नहरूको अध्ययन विश्लेषण र तुलना अध्याय चारभित्र गरिएको छ भने पाँचौ अध्यायमा अध्ययनबाट प्राप्त निचोड र सुधारका लागि आवश्यक सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्रको निष्कषअनुसार प्रश्नपत्र कुन कक्षा वा तहको हो सो कुरा नेपालीमा लेखिनु पर्नेमा अङ्ग्रेजीमा (HSEB – grade XI 2076/2068) लेखेर कमजोरी कुनै प्रश्नबाट कति र कस्तो उत्तरको अपेक्षा गरिएको हो सो स्पष्ट गरिएको छैन । एकमुष्ट समय निर्धारण गरिएको भए पनि कुन प्रश्नका लागि कति समय हो सो स्पष्ट नखुलाइँदा विद्यार्थीरु अन्योलमा पर्ने देखिन्छ । अक्षरहरू अलि खाँदेर लेखिएको पाइन्छ । केही मात्रामा छपाइगत त्रुटिहरू पाइएका छन् । कतिपय प्रश्नहरूमा स्पष्ट निर्देशनको अभाव देखिन्छ ।

प्रस्तुत अध्ययनबाट प्राप्त निष्कर्षका आधारमा स्तरीय एवम् उपयुक्त प्रश्न निर्माणका लागि आवश्यक सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ । प्रश्नहरू नेपाली विषयको भएकोले स्पष्ट रूपमा नेपालीमानै लेखिनु पर्ने प्रश्न निर्देशन सरल, स्पष्ट र द्विविधारहित हुनुपर्ने विकल्प दिंदा समान हुनुपर्ने ।

प्रश्न निर्माण गर्दा वर्णविन्यासमा सचेता अनाउनु पर्ने देखिन्छ । साथै मुद्रण र टङ्कनमा सचेतता अपनाउनु पर्ने चिन्ह प्रयोगमा ख्याल दिनुपर्ने, विषयवस्तुको व्यापकता रहनुपर्ने पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकलाई समय सापेक्ष बनाउँदै सोही अनुसार प्रश्न निर्माण गरिनुपर्ने तालिम प्राप्त तथा विषय विशेषज्ञद्वारा प्रश्न निर्माण गरिनुपर्ने, भाषिक पक्षहरूको न्यायोचित वितरण हुनुपर्ने परिक्षणलाई वैध र विश्वसनीय बताउनु उत्तरकुञ्जिकाको व्यवस्था गरिनुपर्ने आदि रहेका छन् ।

विषयसूची

		पेज
अध्याय एकः परिचय		**१-९**
१.१	शोध शीर्षक	१
१.२	शोध प्रयोजनद्द	१
१.३	समस्याकथन	२
१.४	शोध अध्ययनका उद्देश्यहरू	२
१.५	सामग्री सङ्कलन विधि	२
१.६	पूर्वकार्यको समीक्षा	३
१.७	अध्ययनको औचित्य	८
१.८	अध्ययनको सीमाङ्कन	८
१.९	शोधपत्रको रूपरेखा	९
अध्याय दुईः भाषिक प्रश्न निर्माणका विविध पक्षहरूको सैद्धान्तिक विश्लेषण		**१०-३२**
२.१	मूल्याङ्कन सम्बन्धी अवधारणा	१०
२.२	परीक्षा र मूल्याङ्कन	११
२.३	भाषिक मूल्याङ्न र परीक्षण	१२
२.४	भाषिक मूल्याङ्नको प्रकृति	१३
२.५	परीक्षणका प्रचलित युक्ति	१६
२.६	परीक्षणका अन्य युक्तिहरू	१७
२.७	भाषिक परीक्षण योजना	१८
	२.७.१ प्रश्नका प्रकार	२०

२.७.२ प्रश्नका गुणहरू २३

२.७.३ विभेदकारिता २५

२.७.४ व्यावहारिकता २६

२.७.५ भाषा २६

२.८ प्रश्नका विविध पक्षहरू २६

२.९ प्रश्नहरूको सङ्गठन, निर्देशन र अन्तिम तयारी २७

२.१० परीक्षण प्रशासन र अङ्कन विधि २७

२.११ भाषिक परीक्षणकका सन्दर्भमा विषयगत प्रश्नहरूको अङ्कन मापन २९

२.१२ प्रश्न विश्लेषणका आधारहरू ३०

२.१३ निष्कर्ष ३१

अध्याय तीनः बाह्य आधारमा प्रश्नहरूको तुलनात्मक अध्ययन विश्लेषण ३३-४८

३.१ निर्देशन ३३

३.२ अङ्क विभाजन र समय निर्धारण ३८

३.२.१ पूर्णाङ्क र त्यसको विवरण ३८

३.२.२ उत्तिणाङ्क ३९

३.२.३ पढाइ सीप अङ्क विभाजन ३९

३.२.४ लेखाइ सीप र अङ्क विभाजन ४०

३.२.५ शब्दभण्डार र अङ्क विभाजन ४०

३.२.६ व्याकरण र अङ्क विभाजन ४१

३.२.७ समय निर्धारण ४१

३.३ प्रस्तुति अनुक्रम ४२

३.४	प्रश्नको स्वरूप	४३
	३.४.१ शीर्षभाग	४३
	३ं४.२ आकार	४३
	३.४.३ प्रश्नसंख्या	४५
	३.४.४ प्रश्न र पृष्ठ	४५
	३ं४.५ कागज	४५
	३.४.६ छपाइ सफाइ	४६
३.५	भाषा	४६
	३.५.१ वर्णाविन्याससम्बन्धी त्रुटि	४६
	३.५.२ पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी त्रुटि	४७
	३.५.३ चिन्ह प्रयोगसम्बन्धी त्रुटि	४७
	३.५.४ वर्ण र अक्षर लोपसम्बन्धी त्रुटि	४७
३.६	अन्त्यमा	४८
अध्याय चारः आन्तरिक आधारमा प्रश्नपत्रको अध्ययन		**४९-५७**
४.१	पाठ्यक्रम अनुरूपता	४९
	४.१.१ विधा वा विषयवस्तुको उद्देश्य र प्रश्न	४९
	४.१.२ विषयवस्तुहरूको सीमा र प्रश्न	५०
	४.१.३ विधागत समय र प्रश्न सापेक्षता	५५
४.२	भाषिक पक्षहरूको संयोजन र सन्तुलन	५५
	४.२.१ पढाइ सीप परीक्षण	५५
	४.२.२ लेखाइ सीप परीक्षण	५६

	४.२.३ व्याकरणात्मक सीप परिक्षण	५६
४.३	भाषा	५७
४.४	प्रश्नका विविध पक्षहरू	५७
अध्याय पाँचः निष्कर्ष र सुझावहरू		**५८-६१**
५.१	बाह्य आधारमा निष्कर्ष	५८
	५.१.१ आन्तरिक आधारमा निष्कर्ष	५९
५.२	सुझावहरू	५९
५.३	भावी अध्ययनका लागि सम्भाव्य शीर्षकहरू	६०
सन्दर्भ ग्रन्थसूची		**६२-६३**